

רב הונא מבאר את טעמו של רב: **בְּשִׁלְמָא בִּי דִּינָא** יכולים לכתוב שטר חדש מזמן ראשון, ויגבה המלוה קרקעות מלקוחות שקנו את הקרקעות קודם כתיבת שטר זה, אף שמעיקר הדין אין כח בשטר זה שיגבו בו אלא מזמן כתיבתו, שהוא זמן שני, כיון שבית דין **אִילִימִי אֶלְפִּינְעִי מְמוֹנָא** – כחם גדול וחזק להפקיע ממזן מבני אדם, שהפקר בית דין הפקר, **אֵלָא עֲדִים** אלו שחתמו על השטר, כיון ש**כבר עָשוּ** את **שְׁלִיחוּתָן** לחתום על השטר הראשון, וכי חוזרין ו**עוֹשִׂין שְׁלִיחוּתָן** – לחתום על שטר נוסף.

הגמרא מקשה על ביאורו של רב הונא. מקשה הגמרא: **וְלֹא, בְּתַמְיָה**, וכי אין העדים יכולים לחתום על שטר נוסף, **וְהָא אָמְרַי רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, עֲדִים בּוֹתְבִין** – רשאים לכתוב **אִפִּילוּ עֲשָׂרָה שְׁמִרָתָא עַל שָׂרָה אַחֲרָה**, אם אבדו השטרות הראשונים, והבינה הגמרא שמדובר בכל סוגי השטרות, ושלא כדברי רב הונא האוסר על העדים לכתוב שטר הלואה אחר, במקום אותו שאבד.

הגמרא מביאה כמה תירוצים על קושיא זו: **רַב יוֹסֵף אָמַר**, לעולם אסור לעדים לכתוב שטר הלואה מזמן ראשון במקום השטר שאבד, וכדברי רב הונא, ואילו מימרא זו של רב המתירה לכתוב אפילו עשרה שטרות, עוסקת ב**שֹׁטְטָא מְתָנָה**, שסתם מתנה אין בה אחריות, ואף אם יציאו את השדה מיד מקבל המתנה לא יוכל לגבות מהלקוחות את קרקעותיהם, וכיון שאין כל נזק ללקוחות ויש בזה תועלת למקבל המתנה שיוכל להוכיח שהשדה שייכת לו, לכן מותר לכתוב אפילו עשרה שטרות.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף: **וְרַבָּה אָמַר**, שדברי רב נאמרו אפילו ב**שֹׁטְטָא מְתָנָה**, ובאופן **שְׂאִין בּוֹ אַחֲרִיּוּת** – שכתוב בשטר שאין בו אחריות ולא יוכלו לגבות בו מלקוחות, ואין נזק בכך שיכתבו שטר נוסף.

הגמרא מביאה עתה את גוף הברייתא שהזכירה לעיל (קט) שהיא סותרת את דברי רב. מבררת הגמרא: **מֵאִי בְּרִייתָא, רַתְיָנָא, הָרִי שְׁהָיוּ בְּעָלֵי חֻבּוֹת נִשְׁטִין בּוֹ** – בלוא **אֵלָּה זֶה, וּפְרַע מִזֶּן חֲמֵשׁ מֵאוֹת** זו, הדין הוא שהעדים **מְקַרְעִין אֶת הַשֹּׁטְטָא**, ו**בוֹתְבִין לֹא מִלּוּלָה שֹׁטְטָא אַחֲרָה**, **מְזַמֵּן כְּתִיבְתּוֹ שֶׁל הַשֹּׁטְטָא הָרִאשׁוֹן**, **דְּבִרִי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי חוֹלֵק וְאוֹמֵר, שֹׁטְטָא זֶה** – הראשון **יְהֵא מוֹנֵה בְּמִקְוָמוֹ**, ביד המלוה, **וְיִתְבְּנוּ שׁוֹבֵר לִלּוּה**, שפרע חמש מאות זה. מבאר רבי יוסי את טעמו: **וּמִפְּנֵי שְׁנֵי דְרָמִים אֲמָרוּ שְׁבוֹתְבִין שׁוֹבֵר**, ולא כותבים שטר חדש, **אַחֲרָה, כִּי שְׁכִיבָהּ הַמְלוּה אֶת הַלּוֹה לְפִדְעָהּ** את שאר החוב, על ידי שיחשוש שיאבד לו שוברו ויגבה ממנו המלוה את כל האֵלָּה וְאַחֲתָ – טעם נוסף, **כִּי שְׁכִיבָהּ הַמְלוּה מְזַמֵּן רִאשׁוֹן**, אבל אם יעשו כדברי רבי יהודה לא יוכלו לכתוב לו שטר חדש אלא מזמן כתיבת השטר השני, ויפסיד המלוה בכך שלא יוכל לגבות מלקוחות שקנו אחרי כתיבת השטר הראשון ולפני כתיבת השטר השני.

הגמרא מבררת את דברי רבי יוסי שבברייתא. שואלת הגמרא:

כיצד אמר רבי יוסי בטעמו השני שהוא משום שהמלוה צריך לגבות מהזמן הראשון, **וְהָא רַבִּי יְהוּדָה הָאֹמֵר שְׁבוֹתְבִים שֹׁטְטָא חֲדָשׁ נִמְי מְזַמֵּן רִאשׁוֹן קְאָמַר** שכותבים אותו, כמבואר בברייתא. משיבה הגמרא: רבי יהודה לא פירש בדבריו איזה זמן כותבים בשטר החדש, **וְהָכִי קְאָמַר לִיה רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי יְהוּדָה**, בין כך ובין כך אני חולק עליך, **אִי מְזַמֵּן רִאשׁוֹן קְאָמַרְתָּ** שיכתבו את השטר, **פְּלִיגְנָא עֲלֶיךָ בְּחֵדָא** – אני חולק עליך בדיון אחד, שאני סובר שכותבים שובר כדי שיכופו המלוה את הלוח לפרועו, **וְאִי מְזַמֵּן שְׁנֵי קְאָמַרְתָּ, פְּלִיגְנָא עֲלֶיךָ בְּתַרְתִּי** – אני חולק עליך בשני דברים, האחד, שלדעתי כותבים שובר כדי שיוכל לכפותו, והשני, שגובים מהזמן הראשון ולא מהזמן השני.

הגמרא מביאה מחלוקת נוספת בין רבי יהודה לרבי יוסי, התלויה במחלוקת שבמשנתניה: **תַּנּוּ רַבִּנָּן בְּתוּסְפָתָא** (מכות פ"א ה"ב), **שֹׁטְטָא חוֹב שְׁמִינּוּ** כתוב בתאריך מטוים לפי חודשי החמה, כפי שמונים אומות העולם, ולפי החשבון יוצא תאריך זה ב**שָׁבָת, אִי בְּעֲשָׂרָה בְּתַשְׁרִי** – ביום הכיפורים, וברור שלא נכתב השטר בתאריך זה, שהרי אסור לכתוב באותו זמן, אלא או שנכתב קודם לתאריך שכתוב בו, והוא שטר שאיחרו את זמנו והוא כשר, או שנכתב לאחר התאריך שכתוב בו, והוא שטר שהקיימו את זמנו והוא פסול, אנו אומרים שבדואי **שֹׁטְטָא מְאוּחָר הוּא**, שכתבוהו לפני אותו זמן וכתבו בו תאריך מאוחר יותר מזמן כתיבתו האמיתי, ו**כָּשָׁר, שְׂאִין חֲשֵׁשׁ תַּקְלָה בְּשֹׁטְטָא כֹּזֵה, דְּבִרִי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי חוֹלֵק וּפְסִיל שֹׁטְטָא** שכתוב בו תאריך מאוחר, ומשמע שהוא פוסל אף שטר זה שזמנו בשבת או ביום הכיפורים.

אָמַר לֹא רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסִי, כיצד אתה אומר ששטר זה פסול, **וְהִלֵּא מַעֲשֶׂה בָּא לְפִנֵּיךָ בְּעִיר צְפּוֹרִי**, שבא לפניך שטר מאוחר, **וְהַכְשֵׁרְתָּ אוֹתוֹ. אָמַר לֹא רַבִּי יוֹסִי, כִּשְׁהַכְשַׁרְתִּי שֹׁטְטָא שְׁזַמְנָה מֵאוּחָר, בְּיוֹם הַכְשָׁרְתִּי** – הכשרתי שטר כמו זה שאמרת בו את דינך, שזמנו בשבת או בעשרה בתשרי, שכיון שמוכח מתוכו שלא נכתב בזמנו, הכל יודעים שהוא שטר מאוחר, אבל בשטר רגיל שאינו מוכיח מתוכו שלא נכתב בזמנו אני סובר שהשטר פסול, וכטעם שיבואר להלן.

מקשה הגמרא: **וְהָא רַבִּי יְהוּדָה נִמְי, בְּיוֹם קְאָמַר** – והרי גם רבי יהודה אמר את דינו בשטר כזה, שזמנו בשבת או ביום הכיפורים, ובמה נחלקו איפוא.

הגמרא מבארת שמחלוקתם כאן שייכת למחלוקתם במשנתניה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי הֲרֵת, הֲלֵל מוֹדִים** – בין רבי יהודה ובין רבי יוסי, **שֵׁשׁ הוֹזְקֵנוּ לְעוֹנֵתוֹ שֶׁל שֹׁטְטָא** – בדקנו את הזמן הכתוב בשטר, **וְנִמְצְאָתָ עוֹנָתוֹ מְכֻוֹנָתָ בְּשָׁבָת, אִי בְּעֲשָׂרָה בְּתַשְׁרִי**, שמוכח מתוכו **שֹׁטְטָא מְאוּחָר הוּא**, הרי זה כאילו כתבו בו בפירוש שאיחרו את זמנו, וזהו שטר **כָּשָׁר**.

נכסי הלוה משתעבדים רק מתשרי, שזהו זמן ההלוואה, ואין
המלוה רשאי לגבות נכסים שמכר הלוה באייר, אך כיון שנכתב
בשטר שזמנו בניסן, יגבה המלוה אף מלקוחות אלו, שלא כדין,
ולכן שטרות אלו פסולים, ואין גובים בהם כלל ממשועבדים.
ממשיכה המשנה: ושטרי חוב המאחרין, כגון שנכתבו בניסן ונכתב
בהם תשרי שאחריו, או שלוח בניסן ונכתב השטר רק בתשרי
שאחריו, בשטרין, שאין ללקוחות כל הפסד בדבר, והמלוה הוא
שמפסיד שאינו יכול לגבות מלקוחות שקנו מזמן ההלוואה האמיתי
שהוא בניסן, אלא מלקוחות שקנו מתשרי, וכיון שהוא מסכים
לכתיבת זמן זה, השטר כשר.
הגמרא מביאה את הדין בשטרות מכירה מוקדמים ומאוחרים:
אמר רב המנינא, לא שנו שטרות מאוחרים כשרים, אלא בשטר
הלוואה, אבל שטרין מקח וממכר על מכירת קרקעות, אפילו מאוחרין
נמי פסולין. מבאר רב המנינא: מאי מעמיא, וימני דמזבין ליה ארעא
בניסן – כיון שלפעמים מוכר אדם קרקע בניסן, ובתבי ליה בתשרי
– וכתוב בשטר המקח שמכרה בתשרי שאחריו, ובתרי ליה וזו
ביני ביני – ובין ניסן, שהוא זמן המכירה, לבין תשרי שהוא הזמן
הכתוב בשטר, יודמנו למוכר מעות, וזבין ליה מיניה – ויחזור ויקנה
את הקרקע מהלוקח, וכשיבקש ממנו המוכר שיחזיר לו את שטר
המקח יאמר לו הלוקח שאבד לו, ויכתבו שטר מקח חדש על
מכירת השדה מהלוקח למוכר, ויהיה כתוב בו הזמן האמיתי. ויש
לחשוב, דבי מטי – כשיגיע חודש תשרי, מפיק ליה – ויציא הלוקח
את שטר המקח הראשון שכתוב בו שנמכרה לו הקרקע בתשרי,
ואמר ליה למוכר, אף שקנית ממני את הקרקע אחרי שמכרת לי
אותה בניסן, מכל מקום חדר ונתתה מינה – חזרתי וקניתי ממך,
ושטר זה יוכיח שכתוב בו שמכרת לי את הקרקע בתשרי, אחרי
שקנית אותה ממני בין ניסן לתשרי. וכיון שלפי האמת הקרקע
שייכת למוכר שקנאה, נמצא שמחמת איחורו של שטר המקח
הראשון יוכל הלוקח להוציא מהמוכר את הקרקע שלא כדין,
ולכן פסלו חכמים שטר מקח מאוחר, ממש תקלה זו.
מקשה הגמרא: אי הכי, בשטרין הלוואה נמי נחשוש לדבר מעין זה,
וכחששו של רבי יוסי הפוסל שטרות מאוחרים, דומני דיוף בניסן
– אפשר שילוח אדם בניסן, ובתבי ליה שטר בתשרי – ויכתוב
בשטר שלוח בתשרי, ובתרי ליה וזו ביני ביני – ויודמנו לו מעות
בין ניסן לתשרי, ופרע ליה, ובשעת הפרעון אמר ליה הלוה הב לי
שטרין – השב לי את שטר החוב, ואמר ליה המלוה, אירבם לי –
אבד לי שטר החוב, ובתבי ליה בתרא – ויכתוב לו הכתוב שובר.
וכי מטי ומניה – כשיגיע חודש תשרי, שזהו הזמן הכתוב בשטר,
מפיק ליה – ויציא המלוה את השטר, ואמר ליה ללוה, (הני) השתא
הוא דיופת מינאי – עתה לוית ממני את ההלוואה הכתובה בשטר
זה, ואף שיש ביד הלוה שובר, הרי זמנו קודם לזמן הכתוב בשטר
החוב, ויטען המלוה שנכתב השובר על הלוואה קודמת, שהרי זמן
השטר מאוחר מזמן השובר, ויגבה בשטר זה שלא כדין, ומדוע
שטר חוב מאוחר כשר.
מתרצת הגמרא: רב המנינא שאמר דין זה קכבר כרבי יהודה, שאין
פוטבין שובר, ואם אבד שטר החוב אין הלוה חייב לפרוע כלל,
וממילא אין חשש תקלה בשטרי חוב מאוחרים.
הגמרא מבררת כיצד מתיישבת ההלכה שכותבים שובר, עם
ההלכה ששטרי חוב מאוחרים כשרים. מקשה הגמרא: אמר ליה
רב ירמיה לרב כהנא, ואמר ליה – ויש אומרים שאמר זאת רב ירמיה
מדיפתי לרב כהנא, והאידנא – ועתה בזמנינו, דבתבין שטרין
מאוחרין – שאנו כותבים שטרי חוב מאוחרים, ואף בתבין בתרא,
כדעת רבי יוסי, (אמאי) קעבדין התי – כיצד אנו נוהגים כן, והרי
יש לחשוש שיפרע הלוה תמורת שובר, וכשיגיע הזמן הכתוב
בשטר יתבע המלוה את החוב ויאמר ששטר זה נכתב עתה, לאחר
כתיבת השובר. מתרצת הגמרא: אמר ליה, חשש זה אינו שייך
עתה, כתר דאמר להו רבי אבא לספריה – לאחר שאמר רבי אבא
לסופריו כך, כי בתביתו שטר מאוחר – כשאתם כותבים שטר חוב
שזמנו מאוחר, כתבו התי, שטרין דין – שטר זה, לא בומניה

ולא נתלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא – סתם שטר מאוחר, שאין
האיחור מוכח מתוכו, דרבי יהודה המכשירו, למעמיה – לשיטתו,
דאמר במשנתנו (קט) אין פוטבין שובר, ולא נפיק מיניה חורבא –
ולא תצא תקלה משטר מאוחר. ורבי יוסי הפוסלו, גם כן למעמיה,
דאמר במשנתנו שפוטבין שובר, ויתכן שהשטר ישאר ביד המלוה
לאחר שיפרענו, ויש לחשוש שיפרע הלוה את חובו קודם הזמן
הכתוב בשטר, ונפיק מיניה חורבא, שהרי זמן השובר יהיה מוקדם
מזמן השטר, ויטען המלוה שאמנם פרע לו חוב אחד, אך לאחר
מכן חזר והלוהו, ויוכיח זאת מכך שזמן השטר מאוחר מזמן
השובר, ואילו לפי האמת נכתב השובר על שטר זה עצמו, ולכן
לעולם אין כותבים שטר מאוחר. אמנם בשטר שמוכח מתוכו שלא
נכתב בזמנו אין לחשוש לתקלה זו, שהרי לא יוכל המלוה לטעון
שהשטר נכתב בזמנו, וכיון שידעו שהוא מאוחר לא יגבו בו.
הגמרא מביאה דין נוסף בענין כתיבת שובר: אמר רב הונא בריה
דרב יהושע, אפילו למאן דאמר – לרבי יוסי האומר שפוטבין שובר,
וחייב הלוה לפרוע את החוב אף כשאין המלוה מחזיר לו את שטר
החוב, הני מילי אפולא – היינו דוקא על חצי, כלומר על חלק
מהחוב, ששטר החוב קיים ביד המלוה ואינו מחזיריו כיון שלא פרע
את כולו, אבל אפולא – אם רצה הלוה לפרוע לו את כל החוב,
ואין המלוה מחזיר לו את השטר כיון שאבד לו, לא כותבים שובר,
ואין הלוה חייב לפרועו ללא שיחזיר לו את שטר החוב עצמו, לפי
שהמלוה הוא שהפסיד לעצמו בכך שלא שמר על שטרו.
דוחה הגמרא: ולא היא – אין דברי רב הונא נכונים, אלא לרבי יוסי
אפילו אפולא פתבין, וכטעם שיבואר להלן.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה: בי הא דרב יצחק בר יוסף הוה
מפיק ביה וזו – היה נושה מעות ברבי אבא, אתא לקמיה דרבי
הנינא בר פפי – בא רב יצחק לתבוע את רבי אבא לפני רבי הנינא
בר פפי, אמר ליה רב יצחק לרבי אבא, הב לי וזו, אמר ליה רבי
אבא, (הב לי) שטרין, ושקול וזו – השב לי קודם את השטר, ואחר
כך טול את מעותיך. אמר ליה רב יצחק, שטרך אירבם לי – שטר
החוב שלך אבד לי, ומכל מקום פרע לי, ואכתוב לך תבא – שובר.
אמר ליה רבי אבא, והא רב ושמואל דאמרי תרוניהו – שניהם אמרו
שאין פוטבין שובר, ואינו חייב לפרוע לך ללא קבלת שטר החוב
עצמו.
אמר רבי הנינא בר פפי לרבי אבא, מאן הויב לן מעפריה דרב
ושמואל, רמינן בעינין – מי יתן לנו מעפרם של רב ושמואל, ונגניחם
כזבנינו מרוב חביבותם, אך מכל מקום הא רבי יוחנן והא ריש
לקיש, דאמרי תרוניהו, פוטבין שובר, ואנו יכולים לסמוך על
דבריהם, ועליך לפרוע לרב יצחק בר יוסף תמורת שובר.
הגמרא מביאה את דעתם של אמוראים נוספים בענין זה: וכן כי
אתא – כשבא רבין מארץ ישראל לבבל אמר בשם רבי אילעאי,
פוטבין שובר.
מסיימת הגמרא: ומסתברא, דפוטבין שובר, דאי סלקא דעתא –
שהרי אם תעלה בדעתך לומר שאין פוטבין שובר, נמצא שאם
אבד שטרין של זה – המלוה, יאכל תלה ותר – ישתמש הלוה
במעט ההלוואה של המלוה וישמח בהם, ולא יצטרך לפרועם
לעולם, וזהו דבר שאינו מסתבר.
אביי מקשה על סברת הגמרא: מתקיף לה אביי, ואלא מאי –
לדברך, מהו הדין הראוי, שפוטבין שובר, והרי לפי זה נמצא שאם
אבד שוברו של זה, יתבענו המלוה בשטר חוב שבידו, ויאכל תלה
ותר – יגבה המלוה את ממונו של הלוה שלא כדין, וישמח בו.
רבא מתרץ את קושיית אביי: אמר ליה רבא, אין – אכן ראוי
שחשש ההפסד יהיה אצל הלוה ולא אצל המלוה, כיון שעבד לזה
לאיש מלוה (משלי כב), כלומר הלוה הוא המשועבד למלוה ולא
להיפך, ומסתבר שדאגת שימור השטר תהיה מוטלת על הלוה,
ולא על המלוה.
הגמרא מביאה משנה הדנה בדין שטרות הלוואה מוקדמים
ומאוחרים: הנין התיס (שביעית פ"י מה), שטרין חוב המוקדמין, כגון
שנכתבו בתשרי ונכתב בהם ניסן שלפניו, פסולין, כיון שבאמת

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום רביעי עמ' ב

1 פְּתִיבָנִיהּ, אֵלָּא אֲחֵרְנֵיהּ וּכְתִבְנֵיהּ – לא כתבנוהו בזמן הכתוב בו,
2 אלא כתבנו בו זמן מאוחר יותר מזמנו האמיתי, וממילא אין
3 לחשוש שיחזור המלוה ויגבה בו, שהרי הוא כשטר שזמנו בשבת
4 שאף רבי יוסי מודה שהוא כשר, כיון שמוכח מתוכו שהוא מאוחר.
5 ממשיכה הגמרא ומקשה: אָמַר לִיהּ רַב אֲשִׁי לְרַב פִּהְנָא, וְהָאִידִנָּא,
6 דִּלָּא קָא עֲבָדִינָן הָכִי – שאין עושים כן, ואין כותבים בשטר מאוחר
7 שאין זה זמנו האמיתי, וכן אנו פוסקים כרבי יוסי שכותבים שובר,
8 מדוע אין חוששים לתקלה האמורה לעיל, שיטען המלוה ששטר
9 ההלואה נכתב לאחר כתיבת השובר, ויחזור ויגבה מהלוח שלא
10 כדין. השיב לו רב כהנא: פְּתִיבָנִיהּ אֵלָּא רַב סְפָרָא לְסַפְרִיָּה – אחרי
11 שאמר רב ספרא לסופריו, פִּי פְּתִיבָנִיהּ הָנִי תְּבִירִי – כשאתם כותבים
12 שוברים לשטרות חוב שאבדו, תנהגו כך, אִי יִדְעִיתוּ זִימְנָא דְשִׁטְרָא

13 – אם אתם יודעים מהו התאריך שהיה כתוב בשטר החוב שאבד,
14 פְּתִיבָנִיהּ זאת בשובר, ששובר זה נכתב על שטר חוב שזמנו בתשרי,
15 וממילא לא יוכל המלוה לטעון שהשובר נכתב על חוב אחר ועתה
16 חזר והלוהו, שהרי כתוב בשובר שנכתב על שטר חוב זה. וְאִי לָא
17 – אם אינכם יודעים מהו הזמן הכתוב בשטר, פְּתִיבָנִיהּ סְתָמָא – כתבו
18 את השובר ללא שום תאריך, דְּכָל אִימַת דְּנַפְיָק, לְרַעֲיָה – כדי
19 שבכל זמן שיוציאנו הלוח, ירע השובר את תוקפו של שטר החוב,
20 ולא יוכל המלוה לטעון שהשטר חוב נכתב אחרי השובר, שהרי
21 אין בשובר זמן כלל, ונמצא שאין כל חשש לרמאות, אף שכותבים
22 שטרות חוב מאוחרים.
23 ממשיכה הגמרא להקשות: אָמַר לִיהּ רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי, וְאֲמַרִי לָהּ רַב
24 אֲשִׁי לְרַב פִּהְנָא